

Özgen DEMİR ÖKDEMİR

İSTİLACI BALIKLAR

İstilacı balık türleri, doğal olarak bulunmadıkları bir ekosisteme insan etkisiyle (bilinçli ya da kazara) giren ve orada hızla yayılarak yerli türlere, habitatlara ve ekosistem dengesine zarar veren balık türleridir.

Bu türler, **yerli türlerle rekabete girer, yırtıcılık yapar, hastalık taşır veya ekolojik dengeleri bozar**. Genellikle taşımacılık, balıkçılık faaliyetleri, akvaryum kaçakları veya baraj inşaatları gibi nedenlerle yeni bölgelere yayılırlar.

Türkiye’de Bilinen İstilacı Balık Türleri

Türkiye’de son yıllarda özellikle nehir ve göllerde istilacı türlerin artışı dikkat çekmektedir. Önemli örnekler:

Tür Adı	Latince Adı	Köken	Etkileri
Gambusia (Sivrisinek balığı)	<i>Gambusia affinis</i>	Kuzey Amerika	Sivrisinek larvalarını yer ama yerli türlerin yavrularını da tüketir.
Gümüşi havuz balığı	<i>Carassius gibelio</i>	Asya	Yerli sazan türleriyle rekabete girer, suyu bulandırır.
Tilapia	<i>Oreochromis niloticus</i>	Afrika	Hızlı ürer, yerli türleri dışlar.
Levrek (Sudak)	<i>Sander lucioperca</i>	Doğu Avrupa	Yırtıcıdır, küçük yerli balık popülasyonlarını azaltır.
Asya yayın balığı	<i>Silurus glanis</i>	Avrupa-Asya	Büyük yırtıcıdır, diğer balıkları ve hatta kuşları avlar.
Kırmızı karınlı pirana	<i>Pygocentrus nattereri</i>	Güney Amerika	Akvaryum kaçaklarıyla görülür, yerli türler için tehlikelidir.
Kanal yayın balığı	<i>Ictalurus punctatus</i>	Kuzey Amerika	Hızla ürer, yerli yayınlarla rekabet eder.

Dünyadan Örnek İstilacı Balık Türleri

Tür Adı	Latince Adı	Yayılım Alanı	Etkisi
Asya sazanı	<i>Hypophthalmichthys molitrix</i> (Gümüşi sazan)	ABD nehir sistemleri	Yerli balıkları gıda rekabetiyle tehdit eder.
Nil levreği	<i>Lates niloticus</i>	Viktorya Gölü (Afrika)	Yerli türlerin %50’sinin yok olmasına yol açtı.
Aslan balığı	<i>Pterois volitans</i>	Karayıpler ve Akdeniz	Zehirlidir, mercan ekosistemini tahrip eder.

Evrensel (Küresel) Boyut

İstilacı türler, yalnızca bir ülkenin değil, **dünya genelinde ekosistemleri etkileyen** bir problemdir. Örneğin:

- Asya kökenli sazanlar (Asian carp)**, Kuzey Amerika’da ekolojik dengeyi bozmuştur.
- Nil levreği**, Afrika’daki **Victoria Gölü** ekosisteminde yüzlerce yerel türün yok olmasına yol açmıştır.
- Aslan balığı (lionfish)**, Atlantik ve Karayip Denizi’nde yerli türleri tehdit etmektedir.

Bu örnekler, istilacı balıkların **sınır tanımayan bir çevresel sorun** olduğunu gösterir. İnsan faaliyetleri (taşımacılık, akuakültür, balıkçılık, akvaryum ticareti vb.) bu türlerin farklı kıtalara yayılmasına neden olur.

Bölgesel Boyut

Her bölge, kendi **ekosistem özelliklerine ve yerli türlerine** göre farklı biçimde etkilenir.

- Türkiye’de örneğin **gümüşi havuz balığı (Carassius gibelio)** ve

Afrika yayın balığı (*Clarias gariepinus*) yerli türlerle rekabet eder.

- Akdeniz’de **Kızıldeniz kökenli türler (Lessepsiyeen göçmenler)** Süveyş Kanalı üzerinden girerek yerli balık popülasyonlarını baskılar.

Bu nedenle istilacı balıklarla mücadele **yerel ekolojik koşullara göre planlanmalıdır.**

Sonuç

İstilacı balıklar:

- **Evrensel bir çevre sorunudur,** çünkü dünyanın birçok bölgesinde ortaya çıkarlar.

- **Bölgesel bir yönetim sorunudur,** çünkü etkileri ve çözüm yöntemleri her bölgeye özgüdür.

Kaynaklar

1. IUCN (International Union for Conservation of Nature)
2. FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations)
3. CBD (Convention on Biological Diversity) – *Invasive Alien Species Thematic Report*
4. Bilimsel makalelerden örnekler: